

המדרג

גליון 40 (42)

לערוך יגדיל

פרשת נח התשפז

א. בראשית פרק ו פסוק ט אלה תולדת נח נח רשב"ז זע"א (זה"ק נח נט): דרש נח לעילא נח לתתא, ובספר חרדים (פס"ו אות נח) לא פרשו למה, אלא בשמו פרשו (היינו שסיבת נשיאת חן מרומות בעצם השם 'נח', שהיה נח בדבורו ובמעשיו ובהילוכו (כדאיתא במדרש הנעלם (זה"ק)), לכן מצא חן, חן ונח חד הוא (אותיותיהם שוות), וכמו שכתבנו בס"ד ביגדיל תורה (נח).

ב. שם אלה תולדת נח נח הקשו המפרשים מדוע כפל הכתוב לומר (בריש פרשתו) 'אלה תולדת נח נח איש צדיק', ולא אמר 'אלה תולדות נח איש צדיק', ומבאר הר"ק רבי יעקב יוסף מאסטרדא זע"א (בספרו רב ייבי) בדרך רמז, שהרי 'נח' מרמז למנוחה, וכבר אמרו חז"ל (ירושלמי ברכות פ"ט ה"ח) 'אם תעזבני יום יומיים אעזבך', 'שהעזב' את התורה יום אחד חרי התורה מתרחקת כנגדו, וזהו שאמר הכתוב אלה תולדות נח - התולדות והתוצאות של 'המנוחה', הם נח, ר"ל 'מנוחה', כי מנוחה גוררת מנוחה, ואם בטל יום אחד חז"ל הרי הוא גורם לעצמו בידים שהתורה תתרחק הימנו חז"ל, וכמו שכתבנו בס"ד ביגדיל תורה (נח).

ג. שם נח איש צדיק תמים היה בדרתיו ואלו בהמשך נאמר (ז, א) 'ויאמר ה' לנח וכו' כי אתך ראיתי צדיק לפני בדור הזה', ובאר מרן ה'בית יוסף' זי"ע (הובא בפני דוד' להחיד"א נח אות ז) כי הנה השומר עצמו בקדושה נקרא 'צדיק' [וכדכתיב (משלי י, כה) 'צדיק יסוד עולם'], וזה המאמין באמונה שלמה וכופר בע"ז נקרא 'תמים', וכמו שנאמר (דברים יח, יג) 'לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש קסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף וגו', תמים תהיה עם ה' אלקיך'. והנה, נח היה חי חן בדור המבול שהשחית כל בשר את דרכו על הארץ, והן בדור הפלגה שהיה חטאם בע"ז ורצו לעשות מלחמה עם הקב"ה חז"ל, נמצא שהיו בו ב' המעלות, צדיק ותמים. על כן, כשבא לספר בשבתו של נח נאמר 'נח איש צדיק תמים היה בדרתיו', כי בכל שנות חייו ובכל 'דורותיו' השתבח בהיותו 'צדיק' בדור המבול, וכן היה 'תמים' בדור הפלגה. אך כאשר דבר עמו ה' קודם שהביא את המבול ואמר לו להכנס אל התבה אזי אמר לו 'כי אתך ראיתי צדיק לפני בדור הזה', כי באותו הדור היה עיקר מעלתו בהיותו 'צדיק' וקדוש, וכמו שכתבנו בס"ד באדברה בעדותיך (ואתחנן).

ד. שם נח איש צדיק תמים היה בדרתיו בגמרא סנהדרין קה. רבי יוחנן דורש בדורותיו ולא בדורות אחרים וריש לקיש דורש בדורותיו וכל שכן בדורות אחרים והקשה הבאר שבע אם אפשר לדרוש לשבח למה לדרוש לגנאי וראה מה שתרץ, ובבן יהוידע תרץ שרבי יוחנן דורש לגנאי ביחס שלא היה נח לבריות כמו אברהם ומשה, וריש לקיש דורש לשבח שהיה נח לעליונים, ועוד תרץ ריש לקיש דורש לשבח קודם שנכנס נח לתיבה שלא נתמעטו זכויותיו ורבי יוחנן דורש לגנאי אחר שנתמעטו זכויותיו מפני הנס שנעשה לו, וכמו שכתבנו בס"ד באשיחה בחוקיך (נח).

ה. שם נח איש צדיק תמים היה בדרתיו מקשים מדוע לא התפלל נח על בני דורו שינצלו מהמבול, והלא נח מיוחד היה בעבודת התפלה כמו שנרמז בפסוק 'איש צדיק בגימטריא 'תפלה', ופרש השר שלום מבעלזא ע"ה שצדיקים גדולים לפעמים אינם יכולים לסבל את רשעות בני דורם, ומחמת כן אינם יכולים להתפלל עבורם, וזה היה הענין אצל נח, שלרב מעלתו לא יכול היה להשפיל עצמו אל בני דורו, ואף על פי שבקש ורצה להיות 'בדורותיו' בתוכם ממש, מכל מקום לא היה בכחו לסבול רשעותם כדי להגביה אותם, בזה יש דורשים לגנאי את דורו, כי דור שאברהם אבינו שריו בתוכו גם הרשעים שבו נמצאים במדרגה טובה יותר, וממילא אפשר יותר להתפלל עבורם, אבל יש דורשים לגנאי כי אנשי סדום שבדורו של אברהם היו רשעים יותר מדור המבול, ואם על בני דורו לא בקש רחמים בודאי שעל אנשי סדום לא היה מתפלל, וזה דוקא ברשעי אומות העולם, אבל בני ישראל גם אם אינם במדרגה הראויה, מכל מקום הם מכניעים עצמם לצדיקים, ועל ידי כן יש בכח הצדיקים להתפלל בעדם ולהטיב עמם, וכמו שכתבנו בס"ד במפקודיך אתבונן (נח), ובקדושת לוי ובתפארת שלמה תרצו לפי שהיה מקטני אמנה שלא האמין שיש לו כח להציל בתפלותיו את בני דורו וכמו שכתבנו בס"ד בשיחות חיוזק (דברים).

ו. שם נח איש צדיק תמים היה בדרתיו את האלקים התהלך נח היסוד העבודה כתב בשם רבנו האריז"ל שלכל דור יש את היעוד שלו, ולדור של נח שנאמר בו כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ, יש רק עצה אחת היא יראת ה', להחזיר שיש דין ויש דיין, וכמו שכתב בעל 'בית אברהם' על הפסוק (משלי לא, ל) 'אשה יראת ה' היא תתהלל', 'אשה' הינו תאווה אשה, 'יראת ה' היא תתהלל' רק בכח יראת ה' לנצח תאווה שכזו, כי הבא בדרך אהבת ה', יכול להגיע גם לאהבות בלתי ראויים, לכן הכרח נח למדת היראה כדי להנצל, ולכן יש דורשים לגנאי ביחס לדור של אברהם שלא היה זקוק ליראה אלא לאהבה. וכמו שכתבנו בס"ד באשיחה בחוקיך (נח).

ז. שם פרק ו פסוק י ויולד נח שלשה בנים את שם את חם ואת יפת בניו נולדו בגיל חמש מאות כמ"ש (ה, לב) 'ויהי נח בן חמש מאות שנה ויולד...' והמעין בדברי רש"י יבין שאין כאן כל עונש, רק הכל היה לטובתו גרידא, וכדאיתא במדרש (ב"ר כו ב, הובא ברש"י), 'אמר רבי יודן, מה טעם כל הדורות הולידו למאה שנה וזה לחמש מאות, אמר הקב"ה אם רשעים הם יאבדו במים ורע לצדיק זה, ואם צדיקים הם אטריה עליו לעשות תבות הרבה, כבש את מעינו ולא הוליד עד חמש מאות שנה כדי שלא יהא יפת הגדול שבבניו ראוי לעונשין לפני המבול'. נמצא שרק לעיני בשר ודם היה נראה שהקב"ה נוהג עמו במדת הדין, אבל עפ"י אמת לא היה כאן אלא הצלה לבניו שלא יספו במבול, ומכאן ילמד כל איש לעצמו, בהיותו תמה על עניניו, והנהגתו ה' עמו ברוח או בגשם, בפרנסה או בזש"ק, בנחת או בבריאות, מה קשה חלקי וחבלי - מדוע עלי להמתין כל כך הרבה לישועתי הבוששת מלבוא... כי באמת כל ההמתנה והיחול אינם אלא לטובתו הגמורה, ובבוא העת יזכה ויראה בישועתו הגמורה, כמ"ש בס"ד באדברה בעדותיך (נח).

ח. שם פסוק יא ותשחת הארץ לפני האלהים ותמלא הארץ חמס ובתרגום אומר ותמלא הארץ חמס "ואתמליאת ארעא חטופין". חוטפין ולוקחין. ובמדרש מבאר (ב"ר פל"א ה.) שהיו לפעמים גונבים וגוזלים זה מזה פחות משוה פרוטה, ובעל בית הלוי כתב שחטא דור המבול השפיע גם על הבהמות ועל האדמה, ודרשו רבותינו (ב"ר פכ"ה, ח) "הכלב היה הולך אצל הזאב והתרנגול היה מהלך אצל הטוס, הדא הוא דכתיב כי השחית כל בשר, השחית כל אדם אין כתיב כאן אלא כי השחית כל בשר". ולא רק הבהמות נשחתו אלא אפילו הארץ עצמה התקלקלה, כמו שממשיך שם המדרש שהיו זורעין חטין ומגדלת עדשים, כי האדם במעשיו משפיע על כל הבריאה, וצריך האדם להזהר שלא יביא במעשיו מבול לעולם, וכמו שכתבנו בס"ד באביטה אורחותיו (נח).

ט. שם פסוק יג כי מלאה הארץ חמס מפניהם והנינו משחיתם את הארץ וברש"י: לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל, וכן איתא במדרש (ב"ר פל"א): "לפי שהיו שטופים בגזל נמוחו מן העולם". והלא דור המבול השחיתו והתעו בו בעברות רבות, כדברי רש"י (בראשית ו, יג) "קץ כל בשר - כל מקום שאתה מוצא זנות ועבודה זרה, אנדרלמוסיה באה לעולם והורגת טובים ורעים", וכתב רמב"ן: "הטעם מפני שהוא מצוה מושכלת, אין להם בה צורך לנביא מזהיר, ועוד שהוא רע לשמים ולבריות", ועוד שמביא להורבן העולם, כמו שאמר התנא באבות (א, יח): "על שלשה דברים העולם עומד, על הדין על האמת ועל השלום". וכאשר איש גזל את רעהו, מתערערים השלום והאמת, ואין דין ביניהם, ממילא היות והם החרבו את העולם במעשיהם, היה צריך לאבד אותם מעל פני האדמה, וכמו שכתבנו בס"ד באשיחה בחוקיק (נח).

י. שם פסוק יג כי מלאה הארץ חמס ב'תפארת שלמה' כתב 'זה היה ענין חטא דור המבול, שגם המעשים טובים שלהם אשר עשו, לא נתקיים בידם כי נטרפו להחיצונים. וזהו כי מלאה הארץ חמס מפניהם, הם החיצונים. לכן נחתם גזר דינם על הגזל הזה שגזלו החיצונים מהם ומצאו כח לאבדם כי לא היה בידם שום זכות להגן עליהם'. על כן בהכינו את עצמו, על האדם להזהר שתורתו לא תלך אל החיצונים חס ושלום, כמו שמובא מרבנו האר"י ז"ל על הפסוק (תהילים נ, טז): "ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חקי" וכו'. דע, כי כל המעשים טובים שהאדם עושה בעודו רשע, או התורה שלומד, אין צריך לומר שאינו נותן כח בקדשה, אלא אדרבה מוסיף כח בקליפה (ספר הלקושים תהילים שם). לכן אדם צריך להכין את עצמו לפני שמתישב ללמד, להתודות וידוי קצר, כמו שמובא בכף החיים (סימן קנה ס"ק ח'), לומר חטאתי, עויתי, פשעתי (וראה גם באר היטב סימן תקעא סק"א), וכמו שכתבנו בס"ד בשיחות חיוזק (נח).

יא. שם פסוק יד עשה לך תבת עצי גפר ופרש רש"י, 'הרבה רוח והצלה לפניו ולמה הטריחו בבנין זה, כדי שיראוהו אנשי דור המבול עוסק בה מאה ועשרים שנה ושואלין אותו מה זאת לך, והוא אומר להם עתיד הקב"ה להביא מבול לעולם, אולי ישובו' ואף שהיו רשעים גמורים ציפה והתאוה שישבו אליו, ועוד בהמשך הפרשה כתיב (ז, יב) 'ויהי הגשם על הארץ', וכתב רש"י, 'ולהלך הוא אומר (פסוק יז) 'ויהי המבול', אלא כשהורידן הורידן ברחמים, שאם יחזרו יהיו גשמי ברכה, וכשלא חזרו היו למבול. שאף שכבר הגדישו את הסאה, ומ'מ אם היו פותחים בתשובה היתה מתקבלת ברחמים, ואף היו מוסיפין להם טובה על טובתם להמציא גשמי ברכה, ואם הקב"ה מצפה לתשובת אותם רשעים בדור המבול, על אחת כמה וכמה שהוא רוצה בתשובה של בן ישראל, ופשיטא שתתקבל באהבה וברצון, וכמו שכתבנו בס"ד בתורתך חנוני (נח), וברגע אחד של התבוננות יכולים לשנות עצמם מן הקצה אל הקצה וכמו שכתבנו בס"ד באשיחה בחוקיק (כי תבוא).

יב. שם פסוק יח ובאת אל התבה אתה ובניך ואשתך ונשי בניך אתך הרה"ק המגיד ממעוררית זי"ע (תורת המגיד פר' נח) כי כל מהותו של אדם תלויה בתפלה, כי 'התבה' מרמזת על תבת התפלה, והכתוב מצוה ואומר ובאת אל התבה בא עם כל הכוח והכונה אל תבת התפלה, מתוך ידיעה אשר אתה - חיך, וחיי בניך ואשתך ונשי בניך כל אלה נמצאים כעת אתך כי בכח תפלתך תוכל להשפיע להם חיים וברכה. על כן יתפלל אל ה' בכל לבו וימלאו כל משאלותיו, וכמו שכתבנו בס"ד ביגדיל תורה (נח) ועוד, וכן יזהיר להנצל ממבול של תאוות מים זדונים הוא להכנס לתבה בתי כנסת ובית מדרש שנקראים תיבת נח של דורות וכן שמירת השבת, וכמו שכתבנו בס"ד בשיחות חיוזק ובאשיחה בחוקיק (נח).

יג. שם פסוק יט ומכל החי מכל בשר שנים מכל תביא אל התבה שואלים איך יתכן שבתבה היו כל מיני חיות רעות טורפים אריה דב וכו' ולא מצאנו שטרפו זה את זה במשך שנה תמימה, ומלבד שהוא נס כמו שכתב הרמב"ן, הרב זיצי"ק באור חדש (פנחס עמוד תתקס) על פי נפש החיים והרמח"ל שהאלוקים עשה את האדם ישר, ורק מחמת החטא גרם מיתתו כדי להפריד היסודות ולהחזירם מתקנים בעת התחיה, והחטא השפיע על הבריאה, ולפי שבתבה היה נח איש צדיק תמים השפיע על כל הבריאה שאף אחד לא יטרף, וכמו שהסביר הגר"ז מברסק זי"ע א הטעם שביום כיפור כולם זהירים בו ובשבת שחמורה יותר בעה"ר, לא נזהרים כולם, והטעם לפי שבכיפור כל היראים זהירים יותר וזה משפיע על כל הבריאה, והוא לימוד גדול לאדם להזהר מאוד במעשיו שמשפיע על כל הבריאה, וכמו שכתבנו בס"ד במפקודיך אתבונן (נח).

יד. שם פסוק כ מהעוף למינהו ומן הבהמה למינהו מכל רמש האדמה למינהו שנים מכל יבאו אליך להחיות כתב הרמב"ן 'הודיעו כי מעצמם יבואו לפניו שנים שנים, ולא יצטרך נח לצודם בהרים ובאיים, אחרי כן הוסיף הקב"ה לצוותו (ז, ב) שיקח מכל הבהמה הטהורה שבעה שבעה, ובאלה לא אמר שיבואו מעצמם אליו אלא שהוא יצטרך לחזור אחריהם ולהביאם לתוך התבה, כי הבאים להנצל ולהחיות להם זרע (להמשיך קיום המין בעולם) באים מאליהם, אבל הבאים להקריב עולות לא גזר שיבואו מעצמם לשחט', וטעם הדבר כתב הרמב"ן לקמן (ז ח-ט) כי הבאים לקיום המין לא הצריכו הבורא יתברך לטרוח על זה, אבל הבאים לצורך קרבן אדרבה יטרח במצוה, כי המצוה יפה ביותר כשהיא באה על ידי טורח בעמל וביגיעה, וכמו שכתבנו בס"ד ביגדיל תורה (נח).

טו. פרק ז פסוק א ויאמר ה' לנח בא אתה וכל ביתך אל התבה כי אתך ראיתי צדיק לפני בדור הזה ה'אור החיים' הק' זי"ע (סו"פ בראשית, ו ח) כתב שאי אפשר לומר שנה נצל ממי המבול עבור שהיה צדיק ולא חטא, שאם כן הרי אף התינוקות שעדיין לא באו לכלל ענישין היו צריכין להנצל מן המבול וכו', כי הגם שהיה צדיק לא תצילנו צדקתו אלא בחינת החן שהשיג מאמצעות בחינת המצוות, כי יש לך לדעת כי יש מצוה שתועלתה היא להמשיך חן על האדם, או בבחינת ג' או ד' מצוות ידועות, עכ"ל והארכנו בכמה אופנים למציאת חן א. מידת הבטחון ב. עסק התורה ג. מידת הענוה ד. לימוד מוסר ה. שמירת העינים ו. צדקה ז. הכנסת אורחים ח. זהירות ממאכל איסור ט. מפזר ממון לקנות רב י. מעביר על המידות יא. על ידי תוכחה יב. שמן זית יג. לכתוב על קלף כסף וזהב חסד ואמת אלוף יד. יראה מתלמיד חכם טו. לדבר בנחת טז. דגים המסוגלים לחן (כווריי), וכמו שכתבנו בס"ד באשיחה בחוקיק ביגדיל תורה ובאדרבה בעדותך (נח).

טז. ישעיהו פרק נד פסוק א (הפטר פרשת נח) רני עקרה לא ילדה פצתי רנה וצחלי לא חלה כי רבים בני שוממה מבני בעולה אמר ה' כתב ה'דגל מתנה אפרים' זי"ע (הפטר כי תצא) לבאר הכתוב, וז"ל, כי אמר אא"ז זללה"ה (הבעש"ט הק') כי כל התפלות עושים פעולה בעולמות העליונים ולפעמים בקצה הארץ, וסמך על הפסוק (תהלים יב, ט) כרום זלות לבני אדם אלו דברים שעומדים ברומו של עולם (ברכות ו:) שנעשה מזה דברים נוראים ברומו של עולם, ובני אדם סוברים שלא נתקבלו תפלתן לכן מזלזלין בהם. וזה רני עקרה לא ילדה כנ"ל, כי רבים בני שוממה פירוש התפלות אשר אתה סובר שהם שוממים עושים פעולות גדולות יותר מראיתך הגשמית, עכ"ל, וכמו שכתבנו בס"ד באדרבה בעדותך (וירא) ועוד דרשו הפסוק שרצון ה' שבזה יהיה להם ניחא בגלות על דרך מה שאמר על פסוק (ישעיה נד, א): "כי רבים בני שוממה מבני בעולה", הוי הרבה צדיקים העמידה לי בחורבנה, יותר מצדיקים שהעמידה לי בבניינה. וכן, עיקר התפשטות תורה שבעל פה היה בבבל (כמו שאיתא בסוכה כ"ע"א), וכמו שכתבנו בס"ד שיחות חיוזק (ואתחנן).

